

kabinet hem financieel te hulp komen: hij kreeg een extra toelage van £ 25 per week. Ruim een jaar later, in juli '43, verraste hij desondanks zijn ambtgenoten met de mededeling dat hij bijna failliet was; men gaf hem toen het recht, zijn representatie-uitgaven te declareren, deed hem een bescheiden uitkering ineens (£ 510), en ook werd van 1 juli '43 af de huur van een van de twee kamers waarover hij in *Brown's Hotel* beschikte (een slaapkamer en een werkkamer) voor rekening van het rijk genomen.

Ieder wist dat Gerbrandy zich tot het uiterste aan de oorlogvoering gaf. Hij werd door zijn naaste medewerkers op handen gedragen: zij kenden zijn onbegrensde toewijding, zijn bescheidenheid, zijn onbaatzuchtigheid. Kasteels opvolger dr. J. G. de Beus schreef hem in maart '45 toen hij (de Beus) aan boord van het troepschip de *'Queen Mary'* onderweg was naar Amerika:

'Oneindig veel nieuws heb ik in deze tijd geleerd, vooral omtrent de onwrikbaarheid waarmee men in de politiek aan bepaalde beginselen moet vasthouden, wil men uiteindelijk tot een goed resultaat raken, en ik heb voortdurend . . . de inderdaad zeer zeldzame onbaatzuchtigheid en zelfverloochening bewonderd waarmee u 's lands belang hebt trachten te dienen.'¹

Geen schaduwkanten? Natuurlijk waren die er ook. Gerbrandy was slordig (zijn staf kreeg grijze haren van de wijze waarop hij de geheimste codetelegrammen liet rondslingeren) en organiseren was niet zijn *fort*. Er waren nog andere tekorten. 'Hij had', aldus Pelt,

'een levendige intelligentie, maar voor de taak die hij torste, werd die niet genoeg door kennis en ervaring gevoed. Het formaat van een staatsman had hij wel in zich, maar dan had hij tien jaar eerder in de grote politiek moeten komen. Hij trok wel eens te vlug conclusies. Verder vond ik hem te gevoelig. Als hij weer eens iemand zijn congé moest geven, kwamen er altijd moeilijkheden. In de oorlogvoering was hij op zijn best, maar over de voorbereiding van de terugkeer dacht hij veel te simplistisch.'²

Simplistisch was ook zijn kijk op mensen: zelf was hij zo ongecompliceerd dat hij zich de complexiteit van anderen moeilijk kon indenken. Hij wist van zichzelf dat hij, als zich eenmaal een bepaalde overtuiging bij hem had vastgezet, onwrikbaar was, maar overigens overschatte hij zichzelf allerm minst. Hij was bescheiden en ook die bescheidenheid kon hem parten spelen. Wij herinneren er aan dat hij twee keer hardnekkig het hem door de koningin aangeboden formateurschap weigerde. Was dat geveinsd, had hij een soort

¹ Brief, 10 maart 1945, van J. G. de Beus aan Gerbrandy (a.v.). ² A. Pelt, 30 dec. 1955.